

In het Stripmuseum
Van 1 juni tot 3 september

ASTERIX EN DE BELGEN

Een ludieke tentoonstelling en kennismaking met de Noordelijke Galliërs

Op het toppunt van hun kunnen, beslissen Goscinny en Uderzo op een mooie dag om de avonturen van Asterix en de Belgen te vertellen. De dappere Galliër trok eerder al half Europa door en beleefde er hilarische momenten. Zonder het ooit echt in het belachelijke te trekken, onderzoeken beide auteurs op subtiële en speelse wijze de zeden en gewoonten van dit land waar ze oprecht van houden. Het is immers in België waar ze samen, zowat 25 jaar eerder in 1951, hun carrière startten.

Het Stripmuseum heeft dit album uitgekozen voor een ludieke tentoonstelling. Het verhaal begint met het bekende citaat uit de Gallische Oorlogen van Julius Caesar: "De Belgen zijn de dappersten der Galliërs ...". Het is het leidmotief waarrond het hele verhaal draait. En natuurlijk werkt dit danig op de zenuwen van de onversaagde bewoners van het kleine dorpje in Armorica die het de Romeinen in de omliggende kampen nog altijd bijzonder moeilijk maken. Ter ere van de publicatie van dit "historische" kunstwerk waar Nerviërs en Menapiërs zij aan zij strijden, we het ontstaan van Brussel en van de koerierdiensten meemaken en waterzooi en frieten leren kennen, ontwikkelt het Stripmuseum een ludieke tentoonstelling waarin iedereen de kans krijgt om zijn kennis over België te testen...

Belgisch Stripcentrum - Museum Brussel

Zandstraat 20 - 1000 Brussel

Alle dagen open van 10 tot 18 uur.

Tel.: + 32 (0)2 219 19 80 – www.stripmuseum.be - visit@stripmuseum.be

□

Asterix **EN DE BELGEN**

Een ludieke tentoonstelling over de Galliërs uit het noorden

IN HET STRIPMUSEUM

01.06.17 ▶ 03.09.17

ASTERIX - OSBLIX / © 2017 LES ÉDITIONS ALBERT RENÉ / © GOSCINNY - UDERZO

REGION DE BRUXELLES-CAPITALE
BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST
BRUSSELS CAPITAL REGION

STRIPMUSEUM

BRUSSEL STRIPMUSEUM

visit.brussels

THALYS

ASTERIX EN DE BELGEN

Een ludieke tentoonstelling over de Galliërs uit het noorden

Een tentoonstelling van het Belgisch StripCentrum

In samenwerking met Uitgeverij Albert-René

*Met de steun van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Visit Brussels, Thalys, Leonidas
en Parc Astérix*

Curator: Mélanie Andrieu

Teksten: Mélanie Andrieu - Jean Auquier

Iconografie: Mélanie Andrieu, met de steun van éditions Albert-René

Productie: Les filles du bout du couloir

Scenografie: Jean Serneels

Vertalingen: Philotrans

Correcties: Marie-Aude Piavaux en Tine Anthoni

Grafische vormgeving: Pierre Saysouk

Drukwerk: Sadocolor

Audiovisuele elementen: Manuel Fernandez Vazquez

Realisatie en montage: Jean Serneels en het team van het Stripcentrum

Communicatie: Willem De Graeve, Valérie Constant

Het Stripcentrum wil het team van Uitgeverij Albert René, in het bijzonder Baptiste Cazaux, Dionen Clauteaux, Perrine Dubois, en Régis Brebent, alsook Nathanaël Arnould (INA), Carine Picaud (BNF) en alle mensen die aan deze tentoonstelling hebben meegewerkt, van harte bedanken voor hun hulp en inzet.

www.stripmuseum.be

www.asterix.com

De teksten van de tentoonstelling

(© Mélanie Andrieu en Jean Auquier 2017)

0. Inleiding

Op een dag – op het toppunt van hun kunnen – besloten Goscinny en Uderzo de avonturen van Asterix en de Belgen te vertellen. Asterix had toen al onder luide lachsalvo's half Europa doorkruist. Wars van elke spot en met een onmiskenbaar plezier ontleden de twee auteurs de gebruiken en gewoonten van het land waarvoor ze een oprechte affectie koesteren. Het was immers in België dat – een kwarteeuw eerder, in 1951 – hun gezamenlijke carrière van start ging.

Op het titelblad van het album waaraan deze tentoonstelling is gewijd, prijkt de beroemde zinsnede uit *De Bello Gallico* van Julius Caesar "Van alle Galliërs zijn de Belgen de dappersten", die meteen de rode draad doorheen het verhaal vormt. De uitspraak werkt op het systeem van de inwoners van een onooglijk dorpje in Armorica, waar eigenzinnige Galliërs het mooie weer maken. Als eerbetoon aan dit "historische" album, waarin Nerviers en Menapiërs, het ontstaan van Brussel en de expreskoerierdienst, waterzooi en friet de revue passeren, bedacht het Stripmuseum een bewust ludieke tentoonstelling, waarin iedereen de maat kan nemen van zijn eigen Belgische volksaard...

Met een focus die minder op de vorm dan wel op de inhoud van het verhaal ligt, stelt het Stripcentrum een tentoonstelling voor waarin facsimiles van de originele platen van Albert Uderzo, eerder dan de platen zelf, het orgelpunt vormen. Het grootste deel van de originelen van dit album werd door de tekenaar toevertrouwd aan de Bibliothèque Nationale de France. Toch kan elke bezoeker aan de hand van de hier gepresenteerde selectie van facsimiles ontdekken hoe de virtuositeit van de tekenaar naadloos aansluit bij het genie van de scenarist.

- *Ik parodieer graag*, vertelde Goscinny en 1976, *ik beschrijf de dingen zoals ze zijn, maar met een lichte kwinkslag, waardoor ze grappig worden. Die kwinkslagen zijn de bouwstenen van wat stap voor stap een parodie wordt.* De tentoonstelling is daar de perfecte illustratie van: de twee auteurs jongleren met een handvol Belgische symbolen, die soms meer aan de mythologie dan aan de realiteit zijn ontleend, maar ze bespotten niemand. Integendeel, ze omarmen vriendschappelijk de bewoners van een land dat hen na aan het hart ligt.

Mélanie Andrieu en Jean Auquier

1. René Goscinny

Met Asterix en zijn Galliërs, met Lucky Luke of Grootvizier Iznogoe gaf Goscinny aan het stripscenario echte adellijke letters. Maar zijn genie kwam ook in romans en films tot uiting. In minder dan drie decennia bracht hij een weergaloos oeuvre tot stand. De vijfhonderd miljoen verkochte albums die zijn handtekening dragen, maken van hem een van de meest gelezen auteurs wereldwijd. Ongeacht het genre.

René Goscinny ziet het levenslicht in Parijs (1926). Hij groeit op in Argentinië en ontwikkelt er een passie voor het tekenen. Hij is twintig jaar wanneer hij New York verovert, waar hij kennismaakt met het precaire bestaan van de migranten, en al gauw krijgt hij Morris als buur, de Belgische maker van Lucky Luke. Jijé (Joseph Gillain), vader van het Europese stripverhaal, brengt hen met elkaar in contact (1950). Door Jijé wordt hij ook gepresenteerd aan een andere ster van de Belgische stripwereld: Georges Troisfontaines. Hij staat aan het hoofd van World Press, een Brussels agentschap dat stripverhalen levert aan dagbladen. Hij nodigt hem uit voor een bezoek in Brussel. In de bescheiden kantoren van de World Press wordt Goscinny verwelkomd door de Luikenaar Jean-Michel Charlier, die hem adviseert het tekenen achterwege te laten en zich toe te leggen op het scenarioschrijven. Hij overhaalt de baas om dit

Amerikaanse toptalent in huis te nemen. Er wacht hem nog een belangrijke ontmoeting, die alles zal veranderen.

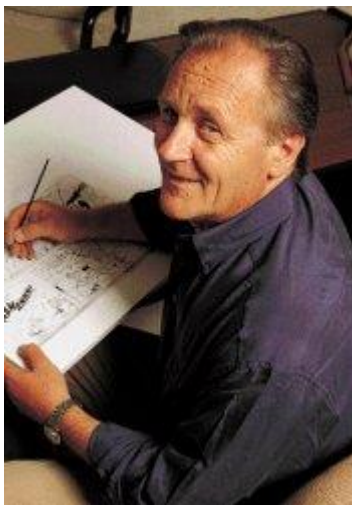
In het kleine Parijse bijhuis van de World Press maakt René Goscinny kennis met Albert Uderzo. Samen creëren ze voor het dagblad 'La Libre Belgique' het personage de Jehan Pistolet (1952) (Johan Pikbroek), naar de kleine ronde broodjes die de Belg op zondagochtend graag bij het ontbijt eet, en later Luc Junior. De auteurs worden in die dagen onderworpen aan een hels werkritme. Hoog tijd dus dat er wat organisatie komt. Tussen Parijs en Brussel wordt er heen en weer gediscussieerd en worden de fundamenten gelegd voor een syndicaat. Dit komt ter oren van Troisfontaines, die de vermoedelijke aanstoker, René Goscinny, meteen de laan uitstuurt (1956). Uderzo en Charlier zijn solidair en trekken mee de deur achter zich dicht.

Goscinny wordt gevraagd door het tijdschrift Kuifje en wordt de allroundscenarist van het weekblad. De lijst van zijn samenwerkingen en creaties is indrukwekkend: hij werkt met Attanasio ("Spaghetti"), Berck ("Strapontin"), Tibet ("Alphonse"), Maréchal ("Prudence Petitpas") enz. Goscinny is erg precies. Alles wordt voorzien en beschreven, vakje per vakje. Je mag best houden van een grap, aan de tekentafel is het bittere ernst! Hij krijgt opnieuw het gezelschap van Uderzo. Samen lanceren ze in het weekblad Kuifje de avonturen van Hoempa Pa en Dubbele Scalp, de bijnaam van de hoogst onhandige markies Hubert Bladerdeeg.

Op 29 oktober 1959 wordt in Parijs *Pilote* boven de doopvont gehouden, het grote jongerenweekblad. Goscinny, Charlier en Uderzo komen weldra aan het hoofd van het blad. Goscinny stort zich met heel zijn ziel op dit uitgeversavontuur, en lang niet alleen met Asterix. Goscinny maakt werk van tal van nieuwe talenten, die zullen uitgroeien tot de absolute toppers van het Franse stripverhaal. En zo verwerft de strip, langzaam maar zeker, een heel eigen, volwassen en geloofwaardige plaats. Dankzij Goscinny komen scenarist en tekenaar op dezelfde hoogte te staan. Voor Gotlib, die hem beschouwt als zijn geestelijke vader, schrijft hij de Dingodossiers (1965) en voor Tabary, Valentin le Vagabond. Met Tabary tovert hij voor het nieuwe magazine Record (1962) alweer een uitzonderlijk konijn uit zijn hoed: de avonturen van de Grootvizier Iznogodh, die ervan droomt kalief te zijn in plaats van de kalief, die regeert over Bagdad en een koninkrijk van Duizend-en-één-Nachten.

René Goscinny krijgt een hartaanval tijdens een inspanningstest en overlijdt op 5 november 1977. Het metier dat, mede dankzij hem, zijn verdiende status had verworven, bleef verweesd achter ... samen met de miljoenen lezers die dit verlies nooit te boven zouden komen. De man die ooit zei "*Ik, dat is de andere*" had op 51-jarige leeftijd het leven geschonken aan 387 Galliërs en Romeinen, 654 cowboys en indianen, 309 prinsessen en geesten. Van een genie gesproken ...

2. Albert Uderzo

De allereerste tekening van Albert Uderzo (1927) gaat rond in de kleuterklas Clichy-sous-Bois. Net zo circuleren zijn platen jaren later op redacties en nog later vliegen zijn albums in de vier windstreken over de toonbank.

Hij is 14 jaar wanneer hij een eerste illustratie publiceert in het magazine Junior. Deze zoon van een Italiaanse immigrant, voelt een talent in zich kiemen en is bijzonder gedreven. Hij wordt tijdens de oorlog naar het platteland gestuurd en verblijft in het verste uiteinde van het oude Armorica (Bretagne). Hij debuteert pas echt in 1946 bij "OK". Hij creëert met zijn striptekeningen een hele ridderdynastie: Arys Buck, Prince Rollin en Robber de Ruige. Twee jaar later gaat hij als reporter-tekenaar in dienst bij

France-Dimanche.

Albert Uderzo wordt opgemerkt door Yvan Cheron, die hem uitnodigt naar Brussel. Hij voelt zich alsof hij naar Amerika gaat. In de Belgische hoofdstad staan Georges Troisfontaines en Yvan Cheron aan het roer van World Press en International Press en zetten de *fine fleur* van de jonge tekenaars aan het werk. Uderzo ontmoet er de Luikenaar Jean-Michel Charlier, vliegenier en verhalenverteller. Met Jean-Michel Charlier als scenarist brengt Uderzo de avonturen van Ridder Robber weer tot leven in het dagblad 'La Wallonie'.

Op een winteravond van het jaar 1951 neemt het leven van Uderzo een beslissende wending. De jonge patron van het Parijse bijhuis van World Press klopt bij hem aan. Het is René Goscinny die een dringende tekening komt halen. Ze worden op slag vrienden en laten elkaar nooit meer los. Ze bedenken eerst Jehan Pistolet (Johan Pikbroek) en later Luc Junior voor 'La Libre Belgique'. En wanneer Goscinny de allroundscenarist wordt van het weekblad Kuifje, creëren ze samen het personage Hoempa Pa (1958). De reeks bundelt in de grond alle ingrediënten die later de triomf zullen inluiden van Asterix: ronde lijnvoering, dynamiek en nauwkeurigheid in dienst van spannende avonturen die wemelen van tekstuele spitsvondigheden en grafische vernieuwingen tegen de achtergrond van een licht vertekende historische context (hier de 18e eeuw van de galante oorlogen tussen de Fransen en de Britten).

Wanneer het weekblad Pilote boven de doopvont wordt gehouden (1959), staan Goscinny en Uderzo aan de voet van de laatste treden naar de grote roem. Het Frankrijk van generaal De Gaulle, dat verwickeld is geraakt in de gebeurtenissen in Algerije, snakt naar een ideaal! Het werk van Albert Uderzo zal uitgroeien tot het vehikel van dat opgefriste Franse imago. In een realistische stijl brengt hij, samen met Jean-Michel Charlier, de avonturen van twee jachtpiloten in de gedaante van Tanguy en Laverdure. Koude oorlog, technologische spionage ... deze hemelridders deinzen voor niets terug!

In hetzelfde nummer één van Pilote leggen Goscinny en Uderzo de grondslag voor de laatste Franse mythe. Met Asterix de Galliër, een mopperende maar immer strijdlustige opschepper, is het Frankrijk dat zich verzet! Het enige wat deze troep grofgebekte Galliërs vrezen, is dat de hemel op hun hoofd valt. Niet dus. Tot in 1977 abrupt een einde komt aan het leven van Goscinny. Albert Uderzo, die even met de gedachte speelt om er na het voltooiën van "Asterix en de Belgen" de brui aan te geven, beslist om de Editions Albert-René op te richten en hun gemeenschappelijke project voor te zetten. Er was eens een genie en virtuoos ...

3. Asterix ziet het levenslicht in Bobigny

We schrijven 29 oktober 1959. Het eerste nummer van het weekblad Pilote ligt in de kiosken. Een momentum dat Radio-Luxembourg met de grote trom heeft aangekondigd. Aan het roer van deze ufo staat François Clauteaux, die al langer droomde van een Frans stripmagazine voor de Franse jeugd met Franse stripverhalen. Bedankt Amerika voor alles wat is overgewaaid, John Wayne zal hier altijd welkom zijn, maar het wordt tijd dat we op eigen benen staan. Goscinny, Uderzo en de Luikse scenarist Jean-Michel Charlier slaan de handen in elkaar. Samen vormen ze het kloppend hart van het nieuwe magazine. Nu nog inhoud!

- François Clauteaux was een moedig man, aldus Uderzo. Zonder hem hadden we nooit een personage zoals Asterix naar voren kunnen schuiven. Het personage zou op alle redacties de deur zijn geweest, omdat het niet beantwoordde aan het archetype van de stripheld van toen.

Asterix de Galliër wordt dus het grote project van Pilote, en meer nog van Goscinny en Uderzo. De mythe ontkiemt in een flatgebouw van Bobigny, ten huize van Uderzo, op een

namiddag in augustus 1959: "René zei me: - Som mij eens de grote perioden van de Geschiedenis op, vertelt Uderzo. Ik begon met het oude steentijdperk en kwam een tijdje later uit bij de Galliërs. Hij onderbrak me. René dacht meteen aan Vercingetorix om namen te vinden die eindigden op -ix. Van Obelix tot Kakofonix, je kon het idee eindeloos uitwerken. En om een loopje te nemen met de Geschiedenis, meten die onwrikbare Galliërs zich met de Romeinse legioenen ... niet zonder succes.

Asterix, klein van gestalte, breed van rug, met een weerbarstige blonde snor, een gevleugelde helm stevig op de bovenkamer en vrij nerveus van aard, is nooit ver uit de buurt van een rondbuikige, joviale en gulzige slungel... Obelix. Deze menhirdrager is, toen hij klein was, in een ketel met toverdrank gevallen die de druide Panoramix aan het klaarstomen was. Op zijn kracht staat geen maat. In het gezelschap van een bonte bende mondige dorpsgenoten, laten ze een nieuwe wind waaien in de wereld van het stripverhaal, in de humor en in de kijk die de 20e-eeuwse Fransen op hun geschiedenis hebben. Terwijl wordt gelachen om de toestanden die voortvloeien uit de Romeinse bezetting, bekwaamt men zich in het pretentieuze dorp in zelfspot.

4. De grote Julius en de Belgen!

Julius Caesar (voluit Julius Caius Caesar) speelt een belangrijke rol in de avonturen van Asterix, en zeker in dit album.

Anno 52 vóór onze tijdrekening legt Caesar de laatste hand aan zijn "*Commentarii de Bello Gallico*" (Commentaren over de Gallische Oorlog, vaak afgekort tot "*De Bello Gallico*"). Met de nota's die hij heeft genomen tijdens zijn militaire campagnes, wil hij zijn rol als leider en zijn prestige binnen de Senaat in Rome extra glans geven. Men kan er dus van op aan dat deze bron, de enige gekende van die periode, geen toonbeeld is van objectiviteit! De moed van de tegenstander dient dan ook alleen om zijn overwinningen meer kleur te geven en zijn aureool op te boenen.

Caesar vertelt in zijn eerste boek dat de Belgen volgens hem de dappersten van de Gallische stammen zijn: "Gallië in zijn geheel is verdeeld in drie delen, waarvan de Belgen er één bewonen, een ander de Aquitaniërs en een derde diegenen die in hun eigen taal Kelten, maar in de onze Galliërs worden genoemd. (...) Van deze drie volkeren zijn de Belgen de dappersten ("*Horum omnium fortissimi sunt Belgae*") omdat ze het verst verwijderd zijn van de verfijnde beschaving van de Romeinse provincie".

Het is in de lectuur van deze "Commentaren", die voor René Goscinny een essentiële documentatiebron vormen, dat hij voedingsbodem vindt voor zijn album over de Belgen. De uitlating van Caesar lokt de woede uit van Heroïx, die er alles voor over heeft om te bewijzen wie echt de dappersten zijn. Het scenario voor het 24e album is geboren!

René Goscinny overlijdt op 5 november 1977, nog voor de laatste platen van het album voltooid zijn. Uderzo denkt met weemoed terug aan dit album, **een eerbetoon aan België**, een land dat de auteurs door en door kennen. Deze **laatste gezamenlijke creatie** verschijnt in 1979. De tranen van het witte konijn op het slotbanket ("lapin" was het koosnaampje voor Gilberte, de echtgenote van Réne) symboliseren het verdriet van de vrienden van Goscinny. Albert Uderzo moet de avonturen van de Gallische held alleen voortzetten en creëert de Éditions Albert René.

5. Belgisch Gallië, een allegaartje van stammen

Wanneer Gallië in drie provincies wordt opgedeeld, gebruikt Julius Caesar de term *Belgae* om de volkeren aan te duiden die tussen de Seine en de Rijn wonen en *Gallia Belgica* (Belgisch Gallië) om het grondgebied af te bakenen.

In *De Bello Gallico* licht Caesar de **veelheid van de Belgische stammen** toe. Hij spreekt over de Germaanse stammen (de Condruzen, de Eburonen enz.), de stammen in Belgium (de Bellovaken, de Ambianen, de Suessionen, de Atrebaten enz.) en tot slot de streken waar de Morinen, de Menapiërs, de Nerviers, de Atuatuken en de Remi wonen. In werkelijkheid leefde het gros van die stammen in het gebied dat we vandaag kennen als het noorden van Frankrijk, het zuiden van Nederland en het Duitse Rijngebied. Op het huidige grondgebied van België woonden slechts drie of vier Belgische stammen, waaronder sowieso de Nerviers, de Menapiërs en de Eburonen.

De *Belgae* waren schitterende soldaten, ze beheersten de krijgskunst en de gevechtstactieken. Hun woonkernen bestonden vooral uit grote boerderijen. De landbouw in Belgisch Gallië wordt door Plinius de Oudere beschreven in zijn *Naturalis Historia* (een soort wereldencyclopedie). Daarin spreekt hij met lof over de oogstechnieken en over de diversiteit van de teelten. Met tarwe en gerst kon men brood en gerstenat maken. De gezouten of gerookte Menapische ham was gekend tot in Rome en was er een importproduct. De Galliërs waren ook gekend voor het weven van geruite en gestreepte stoffen.

In de 19e eeuw neemt België deel aan de nationalistische golf die over Europa waait. De zinsnede van Caesar over het Belgische volk is weer helemaal in en krijgt bijzondere aandacht in de meeste schoolboeken, die de onversaagdheid van de Gallische voorouders loven.

Uderzo en Goscinny spelen met die kijk op de geschiedenis en gaan vrij om met de historische bronnen: ze vermengen vrolijk realiteit, fantasie en anachronismen.

6. De Belg in de albums? Joviaal en zonder kapesones!

Typierend voor de Belgen in de albums zijn vooral hun humor en hun taalgebruik. Vrolijk en vrijpostig als ze zijn, doen ze hun reputatie van levensgenieters alle eer aan.

De eerste Belg duikt op in *Asterix en de Goten*, tijdens de jaarlijkse bijeenkomst van de druïden van Gallië in het bos van de Carnuten. Panoramix vindt er zijn Belgische vriend Tachtix terug, in het Frans Septantesix (*in Wallonië wordt 70 uitgesproken als "septante"*). Het kleine, rondborstige personage spreekt met een typisch accent en bereidt allerhande verrassende kruidendrankjes. Een ervan doet een Romein balken als een ezel! In *De ronde van Gallia* begeven Asterix en Obelix zich op Belgisch grondgebied om naar Camaracum (Cambrai) te gaan, waar men de zogenaamde "bêtises" maakt (een snoepje en streekspecialiteit) en *Le P'tit Quinquin* zingt, een lied in streektaal dat vertrouwd in de oren klinkt voor inwoners van de streek rond Lille. In *De lauwerkrans van Caesar* is er op de slavenmarkt van Rome een aparte verkoopsvloer voor Belgen. In *Asterix als Legioensoldaat* laat de Belg Vlamix, nooit verlegen om een mop, zich vrijwillig inlijven bij de legers van Caesar. Hij aarzelt niet Caesar midden in een uitleg over de gevechtstactiek te onderbreken wanneer hij op zoek is naar een herberg: een onvergetelijke scène!

In *Asterix en de Belgen* profileren de Belgen ze zich als sterke en koene krijgers, die de Romeinen ertoe verplichten even op adem te komen in Armorica, het land van de onwrikbare Asterix, Obelix en consoorten. Een van de legioensoldaten van het kamp vertelt voortdurend "Belgenmoppen", een knipoog naar de Franse gewoonte om moppen te vertellen op de kap van de Belgen. De Belgen van hun kant spotten graag met de Galliërs, die ze de "Gallianen" noemen, "Celtillons" in het Frans. Die Franse benaming knipoogt naar de "fransquillon" (Franskiljon), een soort scheldnaam waarmee Vlaamse nationalisten in de 19e eeuw verwezen naar Vlamingen die gekunsteld Frans praatten om hoger op de sociale ladder te klimmen.

De Belgische namen eindigen op *-ix/-ax* en op *vande/-en*. Het Nervische stamhoofd Vandendomme, die bijzonder trots is op de appreciatie van Caesar, belichaamt de Walen, waarvan de fysiek aansluit bij die van de Galliërs. Het Menapische stamhoofd Vandenkettinge vertegenwoordigt de Vlamingen, die groter van gestalte zijn en qua fysiek meer aansluiten bij de Germanen. De Belgische boer Boetanix tot slot verwijst naar een gekende laan in de Belgische hoofdstad: Boulevard du Botanique (Kruidtuinlaan).

7. Eddy Merckx flitst door het album

In het album passeren heel wat Belgische helden en beroemdheden de revue.

Twee boodschappers verschijnen in de gedaante van **Jansen en Janssen**, de beroemde detectives uit de avonturen van *Kuifje*. Ze dragen allebei een Gallische outfit en een torque, een gouden halsring die gold als statussymbool voor Keltische krijgers en mannen van stand. In hun heel eigen taaltje melden ze de komst van Caesar. Deze knipoog naar Hergé is misschien een reëliek op het album *Kuifje en de Picaro's* uit 1976, waarin een personage tijdens het carnaval verkleed is als Asterix.

De bode die de naburige stammen pijlsnel waarschuwt, is een karikatuur van **Eddy Merckx**, de legendarische wielerkampioen uit het Brusselse, vijf keer winnaar van de Ronde van Frankrijk. Als koerier geeft hij blijk van een uitzonderlijke snelheid.

Nicotine, de vrouw van stamhoofd Vandendomme, is een karikatuur van de Belgische actrice en zangeres **Annie Cordy**, die eind de jaren 1970 bijzonder populair was in Frankrijk.

De Belgische zanger **Jacques Brel** (1929-1978), die zijn liefde voor België bezong in onder meer *Bruxelles* of *Marieke*, komt in het album aan bod met enkele woorden uit zijn beroemdste lied, *Mijn Vlakke Land*.

Manneken, de zoon van Boetanix, zit in het geniep aan de mede... een geslaagde knipoog naar **Manneken Pis**, de beroemdste fontein van Brussel die beeldhouwer Jérôme Duquesnoy in 1619 realiseerde. Het 55 cm hoge "Manneken" kreeg zijn eerste kostuum in 1698, en deze traditie houdt nu al meer dan 900 jaar stand!

Journalist en regisseur **Pierre Tchernia**, een grote vriend van de beide auteurs, die de eerste langspeelfilms van Asterix zal produceren, komt vijf keer voor in de avonturen van Asterix. In het album *Asterix en de Belgen* wordt hij voorgesteld als een legioensoldaat.

8. Taalverrijkende tongvallen

In België worden er drie talen gesproken: Nederlands in Vlaanderen, Frans in Wallonië en op veel kleinere schaal Duits in de streek van Eupen. Brussel is tweetalig (maar in realiteit overwegend Franstalig).

De taalgerelateerde spanningen die zich in de loop van de 20e eeuw hebben ontwikkeld vinden hun voedingsbodem in het misprijzen dat de Franstalige elite lange tijd te kennen gaf ten aanzien van hun Nederlandssprekende landgenoten. Ze blijven de Belgische politiek beïnvloeden, zij het soms op folkloristische wijze. De taalkwestie komt in het album aan bod tijdens een banket. De hoofden van twee verschillende stammen (de Nerviërs en de Menapiërs) kibbelen over een stuk everzwijn, waarop Nicotine zegt: "Het is ook altijd hetzelfde met die twee: ze verstaan elkaar eigenlijk niet zo goed, hè".

Uderzo en Goscinny zijn de Belgicisten heel genegen. Doorheen het hele album komen de accenten en de uitdrukkingen die zich onderscheiden van het in Frankrijk gangbare taalgebruik aan bod in de dialogen van de Belgen.

Wat de Fransen als "**parler belge**" omschrijven, is in werkelijkheid "Brusselse streektaal". Die streektaal is bij de Parisiens beroemd geworden dankzij het theaterstuk *Le*

mariage de mademoiselle Beulemans van Fonson en Wicheler. Het stuk werd in 1910 in Brussel geschreven, ging de wereld rond en zorgde ervoor dat het taalgebruik ervan naderhand werd vereenzelvigd met "le parler belge". Het Brusselse dialect lijkt op een volks Vlaams, doorspekt met Frans. In het album krijgt dat bijzondere taalgebruik de vorm van zegswijzen die zijn ontleend aan het Nederlands, zoals het door elkaar gebruiken van de je- en de u-vorm.

Enkele Belgicismen en typische Franstalige uitdrukkingen uit het originele album

Noot van de curatoren: Het is quasi onmogelijk om alle Franse taalspelletjes uit Asterix en de Belgen te vertalen. Voor bezoekers die het Frans toch machtig zijn, kan deze lijst bijdragen tot een beter begrip van het Franse album en van de typische kruisbestuivingen van Frans en Nederlands die de auteurs in het oorspronkelijke album gebruiken.

Bazar: familiale uitdrukking voor rommel

Ça est: een formulering waarin men nalaat de woorden samen te trekken tot "c'est"

Carabistouille: een grap, een leugen

Castar: kastaar, deugniet, forsgebouwde kerel

Diner / déjeuner: in Frankrijk heten de drie maaltijden 'petit-déjeuner – déjeuner – dîner', terwijl de Belgen genieten van een 'déjeuner – dîner – souper'.

Dites (voir): wijdverspreid tussenwoord "zeg eens"

Donner une baise: een zoen geven ('un baiser' in correct Frans)

La drache: regenbui

Faire blinquer: doen blinken

Faire grimper à l'arbre: iemand de boom in jagen, plagen

Fieu (Fi/Fils): informeel taalgebruik voor m'n jongen, kerel enz.

-ke (-eke): gewoonte die uit het Nederlands is overgenomen om verkleinwoorden te gebruiken als teken van sympathie

Loque: (schotel)vod, lomp, schoonmaakdoek

Oué: een volkse manier om "oui" (ja) uit te spreken

Peut-être (oui/non): Non peut-être: ja natuurlijk! / Oui peut-être: nee natuurlijk! Alleen Belgen geraken hier wijs uit.

Reloqueter: schoonmaken

Savoir: weten (savoir) en kunnen (pouvoir) worden in Belgisch Frans onderling vaak verwisseld

Septante: de Belgische vertaling voor 70 (soixante-dix in Frankrijk)

Tirer son plan: uit het Nederlands overgenomen uitdrukking "uw plan trekken", informeel taalgebruik voor "zich behelpen"

Tu/vous: Belgische gewoonte om "je" en "u" door elkaar te gebruiken

Une fois: vertaling van het Nederlands tussenvoegsel *eens* (= een keer, vooral ter versterking), bv. *kom eens*

Venir avec: letterlijke vertaling van "meekomen", courant in de Brusselse volkstaal

9. Met oppidums als enige bergen ...

De voorstelling van het Belgische landschap en van de lage lucht sluit aan bij de beschrijving die Jacques Brel van het land maakt in zijn beroemde lied *Mijn vlakke land*, waarvan de tekst in dit album wordt geparodieerd. Het land bestaat immers voor twee derde uit vlakten en laagplateaus.

De **stichting van de stad Brussel** komt even aan bod wanneer Asterix aan een ventje vraagt of er een stad in de buurt is en het jongetje antwoordt: "Een stad nog niet". Er is weinig duidelijkheid over de oorsprong van Brussel. Alleen een manuscript uit de 7e eeuw maakt melding van een dorp in het moerasland van de Zenne, dat luistert naar de naam Brosella. In 978 beslissen de hertogen van Brabant om een castrum te bouwen en zo de eerste steen van de hoofdstad te leggen. De echte ontwikkeling begint pas vanaf de 11e eeuw.

Amoniake maakt in haar vrije tijd **kantwerk**. De Europese kanttraditie gaat terug naar de Middeleeuwen. Brussel groeide vanaf de 17e eeuw uit tot een centrum voor de kantsnijverheid dankzij het raffinement en de elegantie van de lokale productie. De volgende eeuw breken in heel Europa de hoogdagen aan voor het Brusselse, Antwerpse en Brugse kant.

Het slotbanket in het Belgische dorp is rechtstreeks geïnspireerd op het doek *De boerenbruiloft* dat **Pieter Brueghel de Oude** in 1568 schilderde. Deze in Brussel gevestigde eminente Vlaamse schilder excelleerde in composities die wemelen van personages en die scènes uit het boerenleven en uit dorpskermissen tot leven brengen. Het doek dateert uit zijn latere periode en wordt bewaard in het Kunsthistorisches Museum in Wenen.

In september 1830 dromen de Belgen, die behoren tot het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, van een politieke eenheid. Na de revolutiedagen van Parijs, komt België in opstand. Dat leidt tot het uitroepen van de Belgische onafhankelijkheid op 4 oktober 1830. In de originele Franse versie verwijst de repliek van het stammenhoofd "Après des semaines...» naar de tekst van *La Brabançonne*, het Belgische volkslied, "Après des siècles d'esclavage...", waarvan de meest recente tekst door Charles Rogier werd vastgelegd in 1860.

10. Op ontdekking in een land van lekker eten

De maaltijden in het album bevestigen de clichés over het goede eten in België en met de volkse traditie van het **brood met beleg**.

Frieten zijn in België een echt instituut! Hoewel Parmentier de eerste aardappelen pas in de 18e eeuw invoert in Frankrijk, hebben de Belgen van het album al enkele recepten in

hun achterhoofd! Tijdens het concours van de beste druïde van het jaar, pakt Tachtix uit met een drankje dat gevoelloos maakt voor pijn ... waarmee men "de frieten met de blote handen uit de kokende olie kan halen". En "Patat friet", daar moet Vandendomme het eens over hebben met Nicotine. De eerste mossel-friet zou in 1875 geserveerd zijn op een markt in Luik.

Tijdens de Oudheid verspreidt het **bier** – toen nog gerstenat – zich in heel West-Europa. In de Middeleeuwen bekwamen verschillende kloosters zich in het bierbrouwen en de bierhandel. Vandaag telt België meer dan 450 verschillende biersoorten, opgedeeld in vijf categorieën. De lambiekbieren zijn een zeer oude specialiteit van Brussels bier; ze dienen ook al grondstof voor geuze, faro, kriek en andere gearomatiseerde bieren. In het Frans heet Vandendomme 'Gueuselambix', een samentrekking van twee van die bieren.

De Brassica (Brusselse spruitjes), die Serpentine niet zonder enige trots serveert, behoren ook tot de Belgische gastronomie. Naar het schijnt zou deze nieuwe hybride van de kool halfweg de 17e eeuw in Sint-Gillis tot stand zijn gekomen. Het is trouwens aan deze zeer rendabele teelt dat ze de inwoners van Sint-Gillis hun bijnaam danken: "*Kuulkappers*".

De naam **waterzooi** betekent eigenlijk "water dat kookt". Waterzooi is een gerecht dat afkomstig is uit Gent: het bestaat uit vis of kip en groente in een bouillon die wordt gebonden met room of boter.

11. Asterix of een visie op Europa

Asterix en zijn kompanen gaan vaak op reis, en die kans laten de auteurs niet liggen om – altijd met humor en affectie – de culturele stereotypen uit te vergroten. Die eigenheden zijn vlot herkenbaar voor de lezer. Ze worden ontleend aan de gewoonten en de tradities van het land, de geografie, de taal, de fysiek, het gedrag, de kledij of ook nog de namen van de personages.

Gallië

De Galliërs zijn, zoals Asterix trouwens, een toonbeeld van vernuft, vrolijkheid en gezelligheid, maar zijn tegelijk ook lichtgeraakt, onbeleefd en prikkelbaar. In de serie komen verschillende lokale kenmerken aan het licht. **Parijs** (Lutetia) wordt voorgesteld als de stad van de kunsten, van de liefde, de mode en het nachtleven. De **Auvergne** (Land van Arvernus) is de streek van de thermale kuuroorden, de blauwgeaderde kaas en de Occitaanse tongval. De **Provence** komt overeen met het Marseille, Massilia, de stad van de buitensporigheid, de bouillabaisse en de petanque. Het accent wordt gekarikatureerd. We maken kennis met kroegbaas Cesar Alholix die zich druk maakt omdat een "vreemde" weigert het lokale aperitief (pastis) te drinken! De **Corsicanen** en hun eiland worden zeer verregaand gestereotypeerd. De Corsicaan is trots, prikkelbaar, onverschrokken en geeft zich over aan de siësta en eeuwenoude familievetes. Het bergachtige eiland is rijk aan eikenbomen, kastanjabomen en maquis, aan wilde zwijnen, kaas en huizen in gedroogde aarde. De andere streken in Gallië komen meer anekdotisch aan bod. **Armorica** (het huidige Bretagne) is de streek van de menhirs. **Nicae** (Nice) schittert met zijn "promenade des Bretons", de stranden, de toeristen en de beroemde "salade nicaesoïce". **Burdigala** (Bordeaux) krijgt aandacht via de "Place des Quinconces", een bekend plein in de stad, en de wijn. De **Basken**, een bergvolk, zijn trots op hun streekgerecht "poulet vasconne" (Baskische kip). Ook andere culinaire curiosa komen

sporadisch aan bod: worst van Tolosa (Toulouse), pruimen van Aginnum (Agen), bêtises van Camaracum (Cambrai) (een snoepje met munt en gekarameliseerde suiker) of parelende wijn in amforen van Durocortorum (Reims).

De andere landen van het huidige Europa

De Goten (Germanen) zijn wrede krijgers die buiten de Romeinse wereld leven. Ze spreken in gotisch schrift, folteren graag en dromen van overwinningen. Hun schedel is gladgeschoren, ze dragen dierenhuiden, hebben een gehoornde helm op het hoofd en zijn gewapend met een punt en een bijl.

De Britten hebben grote snorren, drinken mede en eten gekookt vlees met een muntsaus. Een andere eigenaardigheid van dat volk is dat ze de strijd staken wanneer het water heet is, dat ze weigeren te vechten in het weekend en dat ze woorden van plaats wisselen! Ze zijn elegant, gaan gekleed in tweed pantalons, zijn beleefd en onverstoorbaar. Het 'grote Brittannië' is het land van mist en regen, maar ook van het golf en nette gazons, van dubbeldekse rijtuigen en rugby.

De **Noormannen of Normandiërs** (mannen van het Noorden), de ingebeelde voorouders van de Vikings (die pas enkele eeuwen later de geschiedenis binnentreden) zijn trotse en geduchte krijgers. Aan boord van hun drakars vrezen ze niets en niemand. Ze aanbidden hun verschrikkelijke goden (Odin, Thor). Ze drinken calvados, hun nationale drank, in doodskoppen en eten everzwijnlapjes met room.

Helvetië wordt gepresenteerd als het land van banken en (ondoordringbare gewaande) kluizen, van bergen en kaasfondue. Het neutrale land neemt het op voor de onderdrukten. **De Helveten** dragen korte groene broeken en een hoedje waarop een pluim steekt. Ze zijn voorzien van pijl en boog. Enkelen van hen hebben zich bekwaamd in het jodelen. De Helveten zijn aan de trage kant en maniakaal in properheid en nauwkeurigheid: koekoeksklokken en uurwerken zijn hun specialiteit!

Hispanië is een warm land dat uitblinkt in druïdeprocessies, toeristische tradities, flamenco, zigeuners, corrida's en olierijke keuken! **De Iberiërs** zijn een trots en waardig volk. Ze drinken mede en pakken te pas en te onpas uit met de uitdrukking "olé" ! Ze gaan gekleed in de kenmerkende kleuren van het land (zwarte pantalon, rode tuniek en goudkleurige bolero), ze dragen grote sabels en een helm met stierenhorens. De stier is trouwens het embleem van het land.

Het Stripmuseum

Het Stripmuseum is voor al wie Brussel bezoekt een 'must' in het hartje van de stad. Al meer dan 25 jaar richt het museum de spots op de auteurs en de helden van de Negende Kunst. Aan de hand van permanente tentoonstellingen – die regelmatig vernieuwd worden – en een afwisselend programma van tijdelijke exposities kan je er als bezoeker kennismaken met de talrijke facetten van het stripverhaal. Kuifje en de Smurfen nemen je mee naar avonturenland, een wereld waar de creativiteit geen grenzen kent.

Het uitzonderlijke art nouveau-gebouw van Victor Horta geeft een bezoek nog een extra dimensie. Het Stripmuseum is tegelijk een hommage aan de pioniers van het medium als een blik op het hedendaagse stripverhaal.

(Foto © Daniel Fouss/Stripmuseum)

Stripmuseum
Zandstraat 20 - 1000 Brussel (België)
Alle dagen open
van 10 tot 18 uur.

Tel: +32 (0)2 219 19 80 - www.stripmuseum.be - visit@stripmuseum.be